

Familiens rolle i den moderne velfærdsstat – Hvad skal vi overhovedet bruge en familiepolitik til?

Temanummer: Familiepolitik

Familiepolitikken har traditionelt handlet om børnefamilien. Men familie og nære relationer spiller en stadig større rolle i velfærdsstaten gennem hele livet. Artiklen argumenterer for et bredere familiepolitisk perspektiv på de relationer og omsorgsforpligtelser, der går på tværs af livsfaser og politikområder.

Keywords: familiepolitik; omsorg; kinship; nære relationer; livsforløb

Indledning

Spørgsmålet kan ved første øjekast virke overraskende – måske endda provokerende. Familiepolitikken har i årtier været en af den nordiske velfærdsstats mest succesfulde politiske satsninger, og har været lidt af en eksportvare i det større udland. Det er bredt anerkendt at udbygningen af daginstitutioner, generøse barselsordninger og økonomisk støtte til børnefamilier har i norden bidraget til høj kvindelig beskæftigelse, relativt høje fødselstal i international sammenligning og en mere ligelig fordeling af omsorg mellem kvinder og mænd (Gauthier 1996; Gornick & Meyers 2003; Eydal & Rostgaard 2011).

Netop derfor er det bemærkelsesværdigt at familiepolitikken i de senere år er blevet en central kampplads for forskellige partier med politiske udspil, der skal imødekomme moderne børnefamiliers behov. Denne gang er det især den faldende fertilitet, der har bragt familien tilbage på den politiske dagsorden – og det sker på tværs af lande. I næsten alle europæiske lande diskuteres økonomiske incitamenter, barselsordninger, og adgang til daginstitutioner som mulige redskaber til at få flere til at få børn. Den nyere forskning peger da også på, at familiepolitik kan understøtte fertiliteten, men især når den reducerer konflikterne mellem arbejdsliv og familieliv frem for blot at tilbyde økonomisk kompensation (Gauthier, 2025; OECD, 2024). Samtidig er befolkningerne aldrende, og stadig flere ældre lever længe med kronisk sygdom eller funktionsnedsættelser. Hvor familiepolitikken tidligere først og fremmest blev begrundet med hensynet til børnefamilier og kvinders tilknytning til arbejdsmarkedet, forbindes den nu også med samfundsøkonomi, demografisk bæredygtighed og velfærdsstatens fremtid.

Det er imidlertid slående, at debatten fortsat bygger på en forståelse af familiepolitik, der stort set er uændret siden 1970'erne. Når der tales om familiepolitik, handler det næsten altid om mennesker med børn under 18 år, og

TINE ROSTGAARD
tiro@ruc.dk

dermed som f.eks. beskrevet i Danmarks Nationalleksikon, som politik om barsel, daginstitutioner, børneydelser og tiltag, der retter sig mod børns trivsel (Lex.dk). Selv de nyeste internationale håndbøger afgrænser familiepolitik som politik rettet mod familier med børn (Daly 2020; Van Lancker & Zagel 2022), mens ældre familiemedlemmer, voksne børn, pårørende og andre omsorgsrelationer behandles under helt andre politikområder.

Det er en bemærkelsesværdig afgrænsning. For samtidig med at familiepolitikken fortsat tager udgangspunkt i småbørnsfamilien, spiller familien en stadig større rolle på en lang række andre velfærdsområder. Når flere ældre skal blive længere i eget hjem, forudsætter det i mange tilfælde hjælp fra voksne børn, ægtefæller eller andre nære relationer. Se f.eks. den nye ældrelov, hvor pårørende, sammen med civilsamfund og lokale fællesskaber netop får en tydelig rolle. Når børn ikke kan blive hos deres forældre, lægges der i stigende grad vægt på familie- og netværksanbringelser frem for anbringelser blandt fremmede. Dette ses i barnets lov og den politiske prioritering af netværksanbringelser. Når ensomhed og mistrivsel skal forebygges, peges der igen og igen på betydningen af sociale netværk og nære relationer, som f.eks. i den nationale handlingsplan mod ensomhed. Og når civilsamfundet fremhæves som en del af løsningen på fremtidens velfærdsudfordringer, sker det ofte med udgangspunkt i de relationer, mennesker allerede indgår i.

Paradokset er derfor, at familien aldrig har været vigtigere for velfærdsstaten, samtidig med at familiepolitikken genstandsfelt fortsat er uklart og i bedste fald snævert defineret. Denne artikel argumenterer for, at familiepolitikken står over for et grundlæggende begrebsligt problem. Den forståelse af familien, som de klassiske familiepolitiske institutioner blev udviklet til at understøtte, svarer ikke længere til den måde, hvorpå familien indgår som væsentlig aktør og forventet bidragsyder. Familiepolitikken har været en stor succes, men netop derfor er tiden kommet til at gentænke, hvem den burde være til for. Hvis fremtidens store velfærdsudfordringer handler om både fertilitet, aldring, omsorg mellem pårørende og nære relationer, ensomhed og sociale fællesskaber, bliver spørgsmålet ikke blot, hvordan staten understøtter familier med børn, men hvordan den understøtter de relationer, hvori familien og nære relationer indgår i og yder omsorg og praktisk og økonomisk støtte til gennem livsforløbet. Det kræver, at familiepolitikken igen bliver et bredt samfundspolitisk projekt – ikke blot et politikområde for børnefamilier.

Da familien ændrede samfundet

Familiepolitikken var et af efterkrigstidens store samfundsprojekter og medvirkede til at understøtte forandringerne i familierne og arbejdsmarkedet. Den blev oprindeligt ikke betragtet som et særskilt politikområde, og den internationale forskning pegede tidligt på, at familiepolitik derfor var vanskelig at afgrænse. Kamerman og Kahn (1978, s. 3) definerede ganske berømt familiepolitikken som "everything that government does to and for the family".

Definitionen er fortsat nyttig, fordi den understreger, at familien påvirkes af langt mere end barselsorlov og børneydelser. Men den er samtidig næsten for bred; hvis alle politikker med konsekvenser for familier betragtes som familiepolitik, bliver begrebet analytisk uanvendeligt. Derfor har forskningen typisk valgt en smallere afgrænsning omkring politikker rettet mod familier med afhængige børn – navnlig kontantydelse, barsel og daginstitutioner (Rostgaard, 2009).

Denne afgrænsning var ikke tilfældig, da det især var børnefamilierne der oplevede forandringerne. Fra 1960'erne og frem stod de europæiske velfærdsstater over for en række gennemgribende samfundsforandringer. Uddannelsesniveauet steg, kvinder kom i stigende grad ud på arbejdsmarkedet, fertiliteten faldt, og med de ændrede kønsroller mistede den traditionelle mandlige forsørgermodel gradvist sin betydning. Familiepolitikken blev udviklet som et svar på disse forandringer. På dette tidspunkt var det dermed ændringerne i familierne og på arbejdsmarkedet, der i den nordiske region var driver for udviklingen i familiepolitikken. Men som Gauthier har vist, skiftede familiepolitikken i de fleste industrialiserede lande over de næste årtier karakter fra primært at kompensere forsørgerfamilien til aktivt at understøtte familier med to erhvervsaktive forældre (Gauthier 1996; 2002).

I Norden fik denne udvikling en særlig form. Hvor mange andre lande fortsat byggede deres familiepolitik på økonomiske overførsler, blev den nordiske model kendetegnet ved en massiv udbygning af offentlige serviceydelser. Universelle daginstitutioner og lange og velkompenserede barselsordninger gjorde det muligt for både kvinder og mænd at kombinere arbejdsliv og familieliv. Familiepolitikken blev dermed ikke alene en politik for familien, men også en central del af beskæftigelsespolitikken, ligestillingspolitikken og den økonomiske udviklingsstrategi (Rostgaard og Fridberg, 1995).

Det er denne sammenhæng, der har gjort den nordiske model internationalt så indflydelsesrig. Gornick og Meyers (2003) beskrev den som et forsøg på at forene høj beskæftigelse med omsorg, mens Leira (2002) og Ellingsæter (2014, 2025) pegede på, at staten ikke erstattede familien, men omformede dens rolle gennem nye institutioner. Familien blev ikke mindre vigtig; den blev organiseret anderledes.

Det kommer måske tydeligst til udtryk i det begreb, der siden er blevet stående som den nordiske models idealtipe: dual earner-dual carer. Ideen var ikke blot, at begge forældre skulle være på arbejdsmarkedet, men at begge også skulle have mulighed for og ansvar for omsorg. Barselsorlov, daginstitutioner og individuelle rettigheder blev udviklet som institutioner, der skulle ændre familiens interne arbejdsdeling – ikke blot understøtte den eksisterende (Gornick & Meyers, 2003; Eydal & Rostgaard, 2011). Som Abrahamson (2010) har påpeget, var der i Danmark gennem flere årtier en bemærkelsesværdig politisk kontinuitet om denne udvikling, selv når regeringerne skiftede politisk farve.

Det er netop denne vedvarende institutionelle ambition, der adskiller familiepolitikken fra mange andre velfærdspolitiske områder. Familiepolitikken har aldrig kun handlet om at kompensere for sociale risici. Den har også handlet om at påvirke adfærd og normer. Udbygningen af daginstitutioner gjorde det muligt for kvinder at arbejde, men bidrog samtidig til at normalisere, at små børn tilbragte en stor del af dagen uden for hjemmet. Øremærket barsel til fædre handlede ikke kun om flere ugers orlov, men om at etablere nye forventninger til faderskab og ligestilling. Kontantydelse til pasning i hjemmet blev omvendt begrundet med valgfrihed, men viste samtidig, hvordan forskellige familiepolitiske instrumenter bygger på forskellige forestillinger om, hvad en familie er, og hvordan omsorg bør organiseres. Det var denne udvikling, der blev analyseret i de nordiske sammenligninger af børnepasningspolitikken, hvor nye mål som forældres frie valg, barnets læring og aktivt faderskab begyndte at supplere – og undertiden udfordre – det oprindelige ligestillingsprojekt (Eydal og Rostgaard, 2011 og 2025).

Familiepolitikken har således aldrig været blot et spørgsmål om service og kontantydelse. Den er en politik for, hvordan samfundet ønsker, at familielivet skal organiseres, og hvordan vi bør være der for hinanden. Og netop derfor er det bemærkelsesværdigt, at forståelsen af, hvad familiepolitik er og kan bidrage med, stort set fortsat tager udgangspunkt i den samme livsfase og den samme familieform, som da de centrale institutioner blev udviklet.

Denne afgrænsning hviler også på en bestemt forestilling om afhængighed. Den klassiske familiepolitik blev udviklet omkring den livsfase, hvor mennesker har ansvar for små børn, og hvor omsorg forstås som en midlertidig opgave. Som Eva Feder Kittay (1999) har argumenteret, er afhængighed imidlertid ikke en undtagelse i menneskers liv, men et grundvilkår. Mennesker bevæger sig gennem forskellige former for afhængighed og gensidig omsorg gennem hele livsforløbet – som børn, som voksne med omsorgsansvar og igen i alderdommen. Set i dette perspektiv bliver det vanskeligt at begrunde, hvorfor familiepolitikken ophører netop dér, hvor nye former for omsorgsafhængighed opstår. Det tager ikke højde for at familien, relationerne og livsforløbene har ændret sig. Og alligevel har familiepolitikken analytiske udgangspunkt kun ændret sig overraskende lidt. Det er denne antagelse, der i dag fortjener et kritisk eftersyn.

Familiepolitik uden egentlig familie?

Paradokset er derfor ikke, at familiepolitikken har mistet betydning. Tværtimod. Familien og de nære relationer er blevet en stadig vigtigere ressource i velfærdsstaten. Det paradoksale er, at familiepolitikken fortsat bygger på en snæver forestilling om familien, som i stigende grad er blevet udfordret – både af samfundsudviklingen og af familiesociologien.

Siden 1990'erne har en række familiesociologer peget på, at familien ikke længere kan forstås som en afgrænset social institution med faste roller og stabile

grænser. Sociologen David Morgan (1996; 2011) argumenterede for, at det giver mere mening at tale om 'family practices' end om familien som institution. Familie er ikke først og fremmest noget, mennesker har, men noget de gør, 'doing family'. Familie skabes og genskabes gennem hverdagslivets praksisser – gennem omsorg, ansvar, kontakt og gensidige forpligtelser. Og disse praksisser varierer i høj grad på tværs af socialklasse, geografi og kulturer.

Carol Smart (2007) gik et skridt videre og foreslog, at forskningen burde flytte fokus fra 'the blood-tied family' til 'personal life' og fokusere mere på den faktiske betydning og de følelser og relationer, der binder (eller ikke binder) os sammen med andre mennesker, også uden for familien. Det afgørende er dermed ikke, om relationer passer ind i en bestemt familieform, men hvordan mennesker skaber betydningsfulde relationer gennem livet.

På tilsvarende vis har Janet Finch (1989; 2007; Finch & Mason, 1993) vist, hvordan familieforpligtelser ikke er givne, men løbende forhandles og legitimeres. Støtte og omsorg er hverken en automatisk konsekvens af biologisk slægtskab eller juridiske relationer; den opstår gennem sociale forventninger, moralske forpligtelser og konkrete handlinger.

Jennifer Mason (2008; 2018) har yderligere peget på, at nære relationer ofte rækker langt ud over kernefamilien og omfatter det, hun betegner som 'affinities' – relationer, der opleves som familiære, uden nødvendigvis at være biologisk funderede.

Samtidig er det blevet stadig vanskeligere at tale om familien i ental. Familier organiseres i dag på mange forskellige måder: enlige forældre, sammenbragte familier, regnbuefamilier, transnationale familier, familier uden børn og mennesker, der lever alene, men indgår i tætte omsorgsrelationer med andre. Det er ikke familieformerne i sig selv, der er afgørende, men de relationer, forpligtelser og praksisser, de giver anledning til.

Netop derfor kan det være frugtbart at vende tilbage til antropologiens 'kinship'-begreb, som dækker over en bredere forståelse for de relationer, hvor gensidige rettigheder, forpligtelser og omsorg udvikles (Carsten, 2004; Sahlins, 2013). Her er slægtskab ikke alene biologisk eller juridisk, men skabes og vedligeholdes gennem hverdagslivets relationer og praksisser. Også denne forståelse peger mod en rekonstruktion af familiepolitikken, så den i højere grad kan rette sig mod relationer snarere end bestemte familieformer.

Og endelig er det vigtigt at, at familien ikke idealiseres. Familien kan være en kilde til tryghed, men også til konflikter, kontrol, vold, omsorgssvigt og ulige magtrelationer. Familiesociologien har længe peget på, at nære relationer rummer både solidaritet, ambivalens og en decideret 'dark side' (Finch & Mason, 1993; Smart, 2007). En bredere familiepolitik må derfor ikke bygge på en forestilling om familien som et ubetinget gode, men på en erkendelse af, at bredere relationer indenfor og udenfor familien både kan understøtte og begrænse menneskers livsmuligheder.

Fra familiepolitik til politik for nære relationer?

Set i dette lys fremstår den klassiske familiepolitik bemærkelsesværdigt konservativ. Den tager fortsat udgangspunkt i en ukritisk fortælling om familien som en relativt velafgrænset enhed omkring forældre og hjemmeboende børn. Det er denne familie, der modtager familiepolitikken kerneydelser, som barselsorlov, børnetilskud og daginstitutionspladser. Men det er langt fra denne familie, der i dag bærer hovedparten af den støtte og om omsorg, som velfærdsstaten bygger på. Lige så mange omsorgsrelationer udspiller sig nemlig indenfor familien senere i livet. De handler om voksne børn, der hjælper alderende forældre; om bedsteforældre, der passer børnebørn; og om søskende, der støtter hinanden gennem sygdom. Samtidig lever flere alene, flere får færre børn, og familier bliver geografisk mere spredte. Det betyder, at omsorg i stigende grad organiseres gennem nære relationer, der kun delvist passer til familiepolitikken traditionelle forestilling om kernefamilien, og hvor tidligere ægtefæller, stedfamilier og nære venner og naboer, der træder til, når den offentlige indsats ikke slår til.

Alligevel behandles disse relationer sjældent indenfor de forskellige sektorpolitiske forståelsesrammer. Når voksne børn yder omfattende hjælp til deres gamle forældre, bliver det i bedste fald til ældrepolitik – men mere ofte overses det politisk. Når pårørende inddrages i behandling og rehabilitering, bliver det til sundhedspolitik. Når lokale fællesskaber og naboskaber mobiliseres for at forebygge ensomhed, bliver det til civilsamfundspolitik. Familiepolitikken ophører tilsyneladende den dag, det yngste barn flytter hjemmefra. Og sektoropdelingen betyder, at vi mister blikket for de relationer, som går på tværs af politikområderne – og for de mennesker, der forventes at få hverdagen til at hænge sammen på tværs af dem.

Det er en bemærkelsesværdig blind plet. For hvis familiepolitikken historisk har handlet om, hvordan samfundet organiserer støtte og omsorg mellem stat, marked og familie, er der ingen principiel grund til, at den skulle ophøre med at være relevant, når mennesker bliver voksne. Tværtimod er det netop i den sidste halvdel af livet, at relationer mellem generationer får afgørende betydning – både for den enkeltes livskvalitet og for velfærdsstatens bæredygtighed.

Hvis dette er rigtigt, bliver spørgsmålet ikke blot, om familiepolitikken bør udvides til også at omfatte svækkede ældre. Det er et mere grundlæggende spørgsmål om, hvad familiepolitikken genstand overhovedet er. Historisk tog familiepolitikken udgangspunkt i en bestemt livsfase – årene hvor voksne etablerer familie og får børn. Men hvis omsorg, støtte og gensidige forpligtelser udspiller sig gennem hele livsforløbet, bliver denne afgrænsning stadig vanskeligere at opretholde.

Det udfordrer samtidig en grundlæggende ambition i den nordiske velfærdsmodel. I årtier var målet at mindske menneskers afhængighed af familiens ressourcer gennem universelle rettigheder og offentlige serviceydelser – det, som Esping-Andersen (1999) og senere Lister (2003) beskrev som en af-fami-

lisering af velfærden. I dag synes udviklingen på flere områder at gå i retning af en ny arbejdsdeling, hvor familien i øget grad forventes at have ressourcer og kunne stå til rådighed. Udviklingen beskrives ofte med kritiske begreber som re-familisering (Leitner, 2003) eller mere positive vendinger som en proces af *co-production* og samskabelse (Brandsen & Pestoff, 2006; Pestoff, 2012), men kan lige så vel forstås som et udtryk for, at familien på godt og ondt er blevet en mere central velfærdsinstitution. F.eks. viser en nylig dansk undersøgelse af omsorgsfattigdom, at familiens ressourcer i høj grad har betydning for, om svækkede ældre får dækket deres behov for hjælp og omsorg (Rostgaard, Ejrnæs & Mortensen, 2025).

Det betyder ikke, at vi er på vej tilbage til den traditionelle familiebaserede forsørgelse. Når omsorgen i dag udfolder sig gennem langt mere sammensatte relationer end tidligere, peger det mod en forståelse af familiepolitik, der retter sig mod relationer snarere end bestemte familieformer. En sådan forskydning ændrer den politiske diskussion, hvor familiepolitik ikke længere alene er et spørgsmål om barsel, daginstitutioner eller økonomiske ydelser til børnefamilier. Den burde blive et spørgsmål om, hvordan velfærdsstaten understøtter menneskers muligheder for at etablere, vedligeholde og udøve omsorgsrelationer gennem hele livet. Det gælder relationerne mellem børn og forældre, men også mellem voksne børn og aldrende forældre, mellem søskende, stedfamilier, venner og de lokale fællesskaber, som i stigende grad udgør en del af omsorgens infrastruktur.

Afrunding

Den nordiske familiepolitik blev udviklet for at gøre det muligt at forene (børne)familie og arbejdsliv. Dens opgave bør i dag være bredere: at skabe rammerne om de nære relationer indenfor og udenfor den biologiske familie, som gør det muligt for mennesker at give og modtage støtte og omsorg gennem hele livsforløbet – samtidig med at omsorg kan forenes med uddannelse, arbejdsliv, ansvar for egen sundhed og andre forpligtelser, som et moderne samfund stiller til borgerne. Men lige så vigtigt er det, at familiepolitikken ikke igen gør omsorg til et privat familieansvar. Dens opgave må være at understøtte relationernes mulighed for at yde omsorg – ikke at overlade omsorgen til relationerne alene.

Referencer

- Abrahamson, P. (2010). *The Nordic welfare model and the family*. I J. Sipilä (red.), *Social Care Services: The Key to the Scandinavian Welfare Model*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Brandsen, T. & Pestoff, V. (2006). *Co-production, the third sector and the delivery of public services*. *Public Management Review*, 8(4), s. 493–501.
- Carsten, J. (2004). *After kinship*. Cambridge University Press.

- D'Addio, A.C. & d'Ercole, M.M. (2005). *Trends and Determinants of Fertility Rates in OECD Countries: The Role of Policies*. OECD Social, Employment and Migration Working Paper No. 27.
- Daatland, S.O. & Herlofson, K. (2003). *Lost solidarity or changed solidarity: A comparative European view of normative family solidarity*. NOVA.
- Ellingsæter, A.L. (2014). *Nordic earner-carer models—Why stability and instability?* Journal of Social Policy, 43(3), s. 555–574.
- Ellingsæter, A.L. (2025). *Nordic earner-carer politics: A comparative and historical analysis*. Bristol University Press.
- Esping-Andersen, G. (1999). *Social foundations of postindustrial economies*. Oxford University Press.
- Eydal, G.B. & Rostgaard, T. (red.). (2011). *Fatherhood in the Nordic welfare states: Comparing care policies and practice*. Policy Press.
- Eydal, G.B. & Rostgaard, T. (2025). *Alike but different? Care for children and older people in the Nordic caring states*. I C. Ranci & T. Rostgaard (red.), *Research Handbook on Social Care Policy* (s. 411–430). Edward Elgar Publishing.
- Finch, J. (1989). *Family obligations and social change*. Polity Press.
- Finch, J. (2007). *Displaying families*. Sociology, 41(1), s. 65–81.
- Finch, J. & Mason, J. (1993). *Negotiating family responsibilities*. Routledge.
- Gauthier, A.H. (1996). *The state and the family: A comparative analysis of family policies in industrialized countries*. Clarendon Press.
- Gauthier, A.H. (2002). *Family policies in industrialized countries: Is there convergence?* Population, 57(3), s. 447–474.
- Gauthier, A.H. (2025). *Family policies in low fertility countries: Evidence and challenges*. Population and Development Review, 51(1), s. 125–161.
- Gornick, J.C., & Meyers, M.K. (2003). *Families that work: Policies for reconciling parenthood and employment*. Russell Sage Foundation.
- Kamerman, S.B. & Kahn, A.J. (1978). *Family policy: Government and families in fourteen countries*. Columbia University Press.
- Kittay, E.F. (1999). *Love's labor: Essays on women, equality, and dependency*. Routledge.
- Leira, A. (2002). *Working parents and the welfare state: Family change and policy reform in Scandinavia*. Cambridge University Press.
- Leitner, S. (2003). *Varieties of familialism: The caring function of the family in comparative perspective*. European Societies, 5(4), s. 353–375.
- Lister, R. (2003). *Investing in the citizen-workers of the future: Transformations in citizenship and the state under New Labour*. Social Policy & Administration, 37(5), s. 427–443.
- Mason, J. (2008). *Tangible affinities and the real life fascination of kinship*. Sociology, 42(1), s. 29–45.
- Mason, J. (2018). *Affinities: Potent connections in personal life*. Polity Press.
- Morgan, D.H.J. (1996). *Family connections: An introduction to family studies*. Polity Press.
- Morgan, D.H.J. (2011). *Rethinking family practices*. Palgrave Macmillan.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2024). *Society at a glance 2024: OECD social indicators*. Paris: OECD Publishing.
- Pestoff, V. (2012). *Co-production and third sector social services in Europe*. I V. Pestoff, T. Brandsen & B. Verschuere (Eds.), *New public governance, the third sector and co-production*. Routledge.
- Rostgaard, T. & Fridberg, T. (1998). *Caring for Children and Older People: A Comparison of European Policies and Practices*. Copenhagen: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Rostgaard, T. (2009). *Towards a Framework for Assessing Family Policies in the EU*. Copenhagen: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Rostgaard, T., Bach-Mortensen, A.M. & Ejrnæs, A. (2025). *Svækkede ældre og hjælp i hverdagen*. Roskilde Universitet.
- Sahlins, M. (2013). *What kinship is – and is not*. University of Chicago Press.
- Silverstein, M., Conroy, S.J., Wang, H., Giarrusso, R. & Bengtson, V.L. (2002). *Reciprocity in parent-child relations over the adult life course*. The Journals of Gerontology: Series B, 57(1), s. 3–12.
- Smart, C. (2007). *Personal life: New directions in sociological thinking*. Polity Press.
- Van Lancker, W. & Zagel, H. (2022). *Family policy*. I D. Béland, K.J. Morgan, H. Obinger & C. Pierson (red.), *The Oxford handbook of the welfare state* (2nd ed.). Oxford University Press.